

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قهرمان و ضد قهرمان در ادبیات داستانی ایران

زهره حقگو

سرشناسه : حقگو، زهره
عنوان و نام پدیدآور : قهرمان و ضد قهرمان در ادبیات داستانی ایران؛
مشخصات نشر : ایلام: ماه ناز، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۲۸۴-۶-۵
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : ادبیات

تألیف	زهره حقگو
ویراستار	ماه ناز
سال چاپ اول	۱۴۰۰
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
ناشر	ماه ناز
صفحه آرایبی	محسن مکرمی
طراح جلد	محسن مکرمی
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۹۸۲۸۴-۶-۵
قیمت	۵۰۰۰۰ تومان
آدرس ناشر ایلام - بلوار دانشجو، روبروی دانشگاه پیام نور، پاساژ آریان	
تلفن: ۰۹۱۸۷۴۵۸۵۶۵ - ۰۹۳۸۶۳۰۳۴۲۲	

تقديم به:

خانواده عزیزم

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مبانی و مفاهیم پژوهش

۳ شخصیت یا کاراکتر
۴ قهرمان
۶ ویژگی های قهرمان
۶ انواع قهرمان به لحاظ فرعی و اصلی بودن
۷ قهرمان اصلی
۷ قهرمان فرعی
۸ یاریگران قهرمان
۸ انواع یاریگران قهرمان به اعتبار شخصیت
۸ قهرمان - یاریگر انسانی
۹ قهرمان - یاریگر حیوانی
۹ طبقه بندی قهرمان
۹ قهرمانان - یاریگر طبیعی
۱۰ قهرمان - یاریگر مابعد الطبیعی (ماوراء الطبیعی)
۱۰ انواع قهرمان - یاریگر به اعتبار کنش
۱۱ قهرمان - یاریگر مشاور
۱۱ قهرمان - یاریگر سپهدار
۱۱ قهرمان - یاریگر جدالگر
۱۲ قهرمان - یاریگر اغواگر
۱۲ قهرمان - یاریگر متحد
۱۲ قهرمان - یاریگر ابزاری
۱۳ قهرمان - یاریگر عاشق

۱۳	قهرمان - یاریگر راهنما
۱۴	قهرمان - یاریگر صوری
۱۴	ضد قهرمان
۱۷	طبقه بندی ضد قهرمانان
۱۷	دسته‌های ضد قهرمان براساس نوع
۱۸	ضد قهرمانان انسانی
۱۸	ضد قهرمانان ایرانی
۲۰	تورانیان
۲۱	چینیان
۲۱	کشانیان [کوشانیان]
۲۱	رومیان
۲۲	هندوان
۲۲	اعراب
۲۳	دیوان مازندران
۲۳	ضد قهرمانان حیوانی
۲۴	ضد قهرمانان طبیعی
۲۵	ضد قهرمانان ماوراء طبیعی
۲۶	دسته‌های ضد قهرمان براساس کنش و عملکرد
۲۶	ضد قهرمان اصلی
۲۷	ضد قهرمان مشاور
۲۸	ضد قهرمان سپهدار
۲۸	ضد قهرمان جدالگر
۲۹	ضد قهرمان اغواگر

فصل دوم: جایگاه قهرمان در ادبیات پس از مشروطه

- کنشها و عملکرد قهرمانان در ادبیات پس از انقلاب مشروطه ۳۹
- جایگاه قهرمان در ادبیات پس از مشروطه در چند داستان (قبل از انقلاب اسلامی) ۴۱
- جایگاه قهرمان در داستان مدیر مدرسه ۴۱
- جایگاه قهرمان در رمان سوشون ۴۲
- شخصیت‌های داستان سووشون ۴۲
- بررسی و تحلیل کهن‌الگوهای زری ۴۵
- سفر قهرمانی زری در داستان سووشون ۵۰
- شکل ۱-۳: کهن‌الگوهای بیدار در سفر قهرمانی زری
- آماده شدن برای سفر ۵۱
- آغاز سفر اسطوره ای ۵۴
- بررسی و تحلیل شاخصه‌های قهرمانان در دو رمان مذکور ۵۵
- قهرمان پروبلماتیک در رمان‌های رئالیستی فارسی ۶۷
- شخصیت قهرمان در برخی داستان‌های بعد از انقلاب ۷۰
- چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم ۷۰
- انگار گفته بودی لیلی ۷۵
- نیمه غایب ۸۲
- هم‌نوایی شبانه ارکستر چوب‌ها ۹۱

فصل سوم: جایگاه ضدقهرمان در ادبیات پس از مشروطه

- جایگاه ضدقهرمان در قصه «بلبل سرگشته» ۱۰۵
- جایگاه ضدقهرمان در قصه «پيله ور» ۱۰۸
- جایگاه ضدقهرمان در «قصه نمکی» ۱۱۲
- جایگاه ضد قهرمانان در برخی داستان‌های مهدی آذریزدی ۱۱۵

۱۴۷ نتیجه گیری

۱۵۲ منابع

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۰۸.....	جدول ۱-۳- کنش‌های نامادری در قصه «بلبل سرگشته»
۱۰۸.....	جدول ۲-۳- کنش‌های نامادری در قصه «بلبل سرگشته»
۱۱۰.....	جدول ۳-۳- کنش‌های پسر پادشاه توران در «قصه پيله ور»
۱۱۱.....	جدول ۴-۳- کنش‌های پسر پادشاه توران در «قصه پيله ور»
۱۱۳.....	جدول ۵-۳- کنش‌های اصلی دیو در قصه «نمکی»
۱۱۴.....	جدول ۶-۳- کنش‌های فرعی دیو در قصه «نمکی»

فصل اول:

مبانی و مفاهیم

با توجه به محتوای پژوهش حاضر، در این فصل به بررسی مفهومی و مبانی پژوهش حاضر می‌پردازیم. در این راستا، به بررسی مفاهیمی از قبیل قهرمان و ضدقهرمان می‌پردازیم، ویژگیها و انواع آن را نیز مورد واکاوی قرار می‌دهیم.

شخصیت یا کاراکتر

واژه کاراکتر از ریشه «Kharassein» یونانی کهن به معنی حکاکی کردن و عمیقا خراش دادن، گرفته شده است، و به طرحهای منثور از تیپ‌های مختلف آدمها که در الگوی خاصی گنجانده شده و گرد هم آمده بودند، اطلاق می‌گردید. این نوع نوشته [طرحهای منثور] خود برگرفته از «کاراکترهای» تئوفراستوس (۳۷۲ تا ۲۸۷ ق. م) فیلسوف یونانی و شاگرد ارسطو بود (براهنی، ۱۳۶۲: ۲۴۹).

ارسطو نخستین تعریف را که متناسب با تراژدی است ارائه کرده، می‌نویسد: «شخصیت ماهیت و طبیعت شرکت کننده در تراژدی را تعریف می‌کند» (همان: ۲۴۸) ارسطو شخصیت‌های نمایش را مقلد اعمال و رفتار قهرمانان واقعی می‌داند و به همین خاطر آنها را به دو دسته خوب و بد تقسیم می‌کند. تقسیم‌بندی نمایش او نیز از یک دیدگاه مبتنی بر همین تقسیم‌بندی است؛ به این معنا که او تراژدی و حماسه را نمایشهایی می‌داند که

درباره زندگی مردمان برتر از مردمان واقعی است، و آثار کمدی از نظر او آنهایی هستند که زندگی افراد پست تر را به نمایش می گذارند (عبدالهیان، ۱۳۸۱: ۵۴).

در کتب مختلف نیز شخصیت تعریف شده است که به برخی از آنها اشاره می شود: «شخصیت شبه شخصی است تقلید شده از اجتماع که بینش جهانی نویسنده بدان فردیت و تشخیص بخشیده است» (براهنی، ۱۳۶۲: ۲۴۹).

هنری جیمز در مقاله «هنر داستان» می نویسد: «شخصیت چیست جز تجلی رویداد؟ و رویداد چیست جز ترسیم شخصیت» (مارتین، ۱۳۸۲: ۸۴).

توماشفسکی و بارت شخصیت را جزء پیوسته روایت دانسته، تلویحا گفته اند: «شخصیت چیزی نیست جز پاره های لفظی (ظاهر جسمانی، اندیشه ها، جمله ها و احساسات) که با نامی خاص به هم پیوندی سست یافته اند (همان: ۸۶).

شخصیت در ادبیات فرد ساخته شده ای است که مانند اشخاص حقیقی از ویژگیهایی برخوردار است و با این ویژگیها در داستان و نمایش ظاهر می شود (داد، ۱۳۷۱: ۱۷۷).

هادی محمدی در کتاب **روش شناسی نقد ادبیات کودکان** آورده است: «شخصیت از جمله عناصر کلیدی داستانی است؛ ادبیات داستانی بی حضور شخصیت مفهوم پیدا نمی کند... در هر داستان این شخصیت است که حالت پایدار نخستین را دگرگون می کند و موارد داستانی را به وجود می آورد (محمدی، ۱۳۷۸: ۱۷۳).

قهرمان

قهرمان که آن را شخصیت اصلی یا «protagonist» نیز گفته اند، در اثر ادبی به فردی گفته می شود، که در کانون توجه ما قرار می گیرد» (Abrams, ۱۹۷۱: ۱۲۸).

قهرمانان با صفات برجسته و والای اخلاقی و با خصوصیات تحسین برانگیز جسمی مشخص می‌شوند (میر صادقی، ۱۳۷۷: ۲۱۷).

«در تراژدی در مجموع قهرمان، انسانی بهتر و برتر از انسان عادی است» (داد، ۱۳۷۱: ۲۴۰).

کادن در تعریف قهرمان گفته است: «قهرمان در ادبیات کلاسیک به صورت فردی تعریف شده است: قوی، بی‌پروا، شجاع و قادر به انجام اعمال ماجراجویانه و مختص قهرمانان» (کادن، ۱۳۸۰: ۴۶).

در کتاب تأملی دیگر درباب داستان نیز آمده است: «به «شخصیت محوری» داستان که با دیگر نیروهای داستان درگیر است - چه محبوب و چه منفور - «شخصیت اصلی» می‌گوییم» (سلیمانی، ۱۳۶۹: ۲۹).

قهرمان به مثابه‌ی انسانی برتر و دارای ویژگی‌های مثبت سلحشوری، گذشت و باور به راستی، عشق، آزادی و عدالت و ... یاد می‌کنند. قهرمان نیز می‌تواند اشتباه کند ولی در اشتباه خود نمی‌ماند و بر آن پای نمی‌فشارد، آن‌گاه که راستی را در می‌یابد و به واقعیت اشتباه خود پی می‌برد. قهرمان کسی است که به راستی گرایش دارد و عشق می‌جوید و عدالت می‌خواهد و زندگی را پاس می‌دارد و از مرگ برای زیبایی و زندگی نمی‌هراسد، بر انجام کارهای بزرگ تواناست و اگر نیست، زندگی، راستی، عشق و ورزشی، مردم خواهی، حقیقت جویی و آرمان خواهی او، خود بزرگ‌ترین ویژگی قهرمانی است. قهرمان می‌تواند انسانی باشد شکست خورده و مغلوب و نه محکوم.